

Universal Declaration of Human Rights - Kpelle, Guinea

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

NUKAN MAAMENI YENYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diɛ legbɔɔba laa, tɛlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɛnɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diɛ pɛli kweiwoo boi, diɛ laa di maameni la, yi di hwa ke nɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bɛ keke yenenuan kaa bɔi.

A ke tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu bɛ maane maa ɔ kɔnwɔ, hɔge nukan hwɛpa pɛnɛ hwɛ gwei tɛgɛ hemɛi ɔi hu nɛitɔwɔnuan diɛ.

A ke lɔɪɪaa keke yepuɔ gehu bɛ maane gu hwanɔ tɛgɛ bɔi.

A ke lɔi keke hu nuan bowoo ba, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lele nɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii naane legbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔi keke da nɔɔ kɔn genei bɛ di liimu ɔ hɛgɛ negbɔɔba lelei da tɔɔi gaa nei yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilinahiɛ tɔnɔi ti hwilɛn nukan dɔɔi da nɔɔ legbɔɔba laa bɛ ge, ɔle yabɛ ke a di liimu hɛgɛɛ a gbɔɔkpɔ, yili bɛ a ge lɔi keke diwɔɔ naakɔn gene ɔ bo yene.

Maane nutɛitɛi, ɔ make a kɔɔma yɪɪaa di gɔl diɛ, maakweli, da hutɔ bɛ da negbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanɔa kɛnaa keke bɛ, ɔ make bɛyi ɔ wɔ naawooɔo kaa lai, yili keke bɛ gei yene bilibili gemɛi nɔ naakɔn genei nɛi zea kaa Amɛlik lɔi hui, ɔ dɔn nɔa nɛi laa a kɔlɔ kpalaɔ nɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu nɔn mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn nɔo toloo 1

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yiliba nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔɔi gaa nei yenyii hu kɛpɛlɛ kaalɔ tanɔn; di kɛmɛni a nukan nɔa bɛ ge hwɛkɛli welikɛmaa ɔ lɔ di luwai.

Dɔn nɔo veele 2

Dɔn nɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔlɔ kɛpɛlɛ, gu lawoo, naala mɛni kɛna bɛlɛ, kilinahiɛ huwu lɔpe, nɛi hu yii bo pɛlɛ ba, hɛn jɔlɔbɔ pɛlɛ pɔ da nukaapɛlɛ da zɛgɛi, ye ɔ ke a hulonu da nɛnu yilipulu, ye ɔ ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ɔ ke a lɔi yi gaa nii mɛlan nɔi yemu a ju mun dɔn nɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn nɔo zaaba 3

Maala kaa nukele yei ɔ yeneke, ɔ legbɔɔba laa hɔlɔbɔ, ɔle gbinimaa ye kɔnɔ.

Dɔn nɔo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu lɔpe da kɛ.

Dɔn nɔo nɔɔli 5

Di hwə kia pai nuta mənɔɔboi, di hwə kia pai mɛni jaanwana laai nuta ba, yi a nu kulo nulaa hu əlɛ ɛyɛ mɛlɛkpɛ ma.

Dɔn ŋoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpɛ geɛ, maanɛ nu keɛ ŋɔ kaa lonna, ə kɛ a ɡɔlɔn ŋaa ma.

Dɔn ŋoo mɛihweɛ 7

Nu keɛ pɛliai a ge tɔn niila jɛ tɔn mɛi. Nu keɛ hon bəlɛ kaa tanɔn nukan maatɔn jɛi liila.

Dɔn ŋoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəŋə pɛɛ la; a ɡaa yɛ maamɛni yɛ ə piliju.

Dɔn ŋoo mɛinaan 9

Di hwa nu too ɡahwə ja, yi ŋun vɛ mai. A wwalakɛti di maakwiya ŋɔɔ lɔɪba ɡahwa mɛni ŋɔɔ pəlɛhu.

Dɔn ŋoo bou 10

Maala ka nukele yei, ə ŋɔɔ tian makɔŋ kititə ŋə pɛɛla, əlɛ dian ti ə kɛ a ɔlɔn ŋaa ə make mɛni lɔpɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ŋoo boukɔutanɔn 11

1. Nui lɔpɛ da mɛniŋɔɔ laahe ŋuɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a ɔn, yi ɔn ti hwə ɔlɔn ni ponɔɔa kitikɛpɛɛ la, maakɔɔnuaan jɛi ba.

2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpɛ honji mɛnita ba yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mɛ a laa nui ti mɛi, ə make a kwia.

Dɔn ŋoo boukɔu hweɛ 12

Nuta hwa naa lɔ mɛlan jii pəlɛ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, jɛi bɛlɛn mɛni hu, da ɡbiniba mɛni tamaa hu, naa kala pəlɛ pɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ə hiə a niɪbapəlɛ, əlɛ ə he niɪba kɛnaa ŋɔ lɔi hu.

2. Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kulɔi lɔi lɔpɛ hu, ə make ɡbɔɔ lɔi, əlɛ ə pənə ə ja ɡbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpɛ da jɛikɔu kpɔlu jɛi, maala kaa jɛi ə maakilɛ lɔi takpɛli hu, yiyɛn nɔiti a pɛli jɛɛ hee mu.

2. Maakilɛlaa ti hwa pɛli tɛŋɛi mɛni nɔnɔn kɛmun ɡbɔɔkpɔ pɔ yi hwə ba lɔi ŋun ma mɛniŋɔɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔlɔlɔ.

2. Di hwa pɛli lɔilonna kulɔi nu yei hulu mɛni hu əlɛ maala hwə ŋɔnɔ nu yei hwə ŋɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da həli kpilayela da di laɲayela da pɛli heei di keɔ guloju hwə ma yɛkɛ la a huɔu mɛni, lɔilon na mɛni, əlɛ yala pələ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niibo ti hu, ə make di taɔai lowai.

2. Lɛgbɔɔba da laana bɛ a hilɔtai laa ma.

3. Pɛlɛn mɛ bɛ a kpɔmaayi hɔɔɔma, əlɛ maala ka nei gbɔmayii ti da nɔi ɲɛitɔɔ nuaan di maakɔɲɔn.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpɛɛ ɔɔɔbɔ hɛn gaa a ɔɔɔ, ə make g boukɔuaa kpɔn ju.

2. Di hwa nu yɛɛ kpilan di hwə ɔɔɔbɔ hɛn gulo ɲɛi.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpɛɛ a pɛli gbɔɔɔ kilipahia kɛi, niiba yiibo pələ hu. Mukulaa bɛ a pɛli niiba kalan gɛi, ə niiba yiibo juwu yii bɔ pələ hu.

Dɔn ɲoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpɛɛ gələ yɛi ɲɔɔ kilipahie lɛ ə gweiwoobo, ə gilipuju kweli, ə ɔɔɔbɔ ə nɛi nuta kpɛli ɲaa dia kɛnakele yi ɲɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ɲoo bouhwwɛelɛ 20

1. Maala kaa nukele yɛi ə ɲundɔ kɛ, əlɛ ə kpɔn naa liilaa hu.

2. Di hwa nu yɛɛ kpɔlan di hwə nɔ kpɔn ju.

Dɔn ɲoo bouhwwɛelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yɛi, ə tɔɔi hɔɔɔbɔ ɲɔɔ lɔi ɲawoobo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpinii, ə kɛ nui a ɲɛɛ lɛmai.

2. Maala kaa nukele yɛi, ə kolokɛ gahanama bɛ ɲɔɔ lɔi hu. Yiyɛn nuta hon bɛtlɔ hwa tɛɔɛ mɔlan ma.

3. Lɔilonnii kilipahia pələ bɛ lɔi ɲawoobo a kuloju. Gilipahia ti a kɔɔɔn nɔi nɔi ɲawoobo nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kələ laamaawoo.

Dɔn ɲoo bouhwwɛelɛ kɔuweelɛ 22

Nu kele kɛmɛni a kpɔɲuyii bɔ mun mɛ gɛ, yɛ kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti bɛ maanɛ ə pa bɔ a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnnaa, əlɛ mɛni kɔɔɔn ɲa.

Dɔn ɲoo bouhwwɛelɛ kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yɛi ə kolo kɛ, ə niiba kolokɛ tɔlinmo da ɲaanɛ pələ mɛi; ə gɛ hwə pa kɛ a nui kolo hwa ma.

2. Nu kɛkolo bɛ maanɛ di zalama; ə kɛ a hulonu da nɛnu.

3. Kolokɛmun lɔpɛɛ a pɛli kolokɛnuan maakɔɲa kpɔn naai; a wala kɛti ə to da hu.

4. Kolokɛmun nɔpɛɛ maala kaa ɲɛi ə viitɔ, ə niiba pələ ɲaa kɛ. Gɛ kolo kɛi nowai ɲɛn ə kɛ a ɔɔɔ; əlɛ yilipulu ɲɔɔ hwitɔ lowai yɛ hala ma.

Dɔn ɲoo bouhwwɛelɛ kɔu naan 24

Maala kaa nukan nei ḡḡḡ yii ə kɛ a bɛliya ju, ḡḡḡḡ hɔwə toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di ɲaane hu; yii hwilənnə: kəḡḡḡ mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛlɛ di maamɛni walawala ɲɛi kulo mɛni kele ba.

Dɔn ḡoo bouhwwɛɛ kɔu lɔḡli 25

1. Kolo a wala kɛ ɲɛi, ɲḡḡ a pɛlɛma, kolo hwaa kɛ ɲɛi, kalanənnaa a ɲḡḡḡ, a ɲḡḡ, a wala kɛti mɛni ta kɛli a pɛlɛma, yi hwa pɛli ḡḡḡḡḡ, maala kaa ɲɛi yi maakɲḡḡḡ ə bɔ.

2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yɛi di kɲḡḡḡ ḡḡḡḡ. ḡḡḡḡḡ ti a pɛli kɛi logele ba, ə makɛ a wɛlilon.

Dɔn ḡoo bouhwwɛɛ kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yɛi di jutɔ. Jutɔ ti ḡḡḡ hɔwə ma, yi kɲḡ hwilən maakwɛli kəḡḡḡḡ ba. Maane kolo maakwɛli lakwɛli ə kɛ kɛna kɛle. Maane lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ə kɛ kɛnaa kɛle təḡḡ, nui lɔpɛ ḡɛ hwaḡa a kɛ ɲɛi.

2. Maakwɛli ḡun ma ya baa ə nukan holoon naa bɔ, ə dḡḡ gaa ɲɛi yɛnɛ yii hu maawiyɛ. Ya bə maane ə wooman, ɲɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kɛle lowai, huwu ḡaa kɛle lowai ə ḡɛ liila ə kɛ diyɛi.

3. Maala kaa a longaanuaan yɛi di di loni hutɔ pɛlɛ lɛn.

Dɔn ḡoo bouhwwɛɛ kɔumɛihwɛɛ 27

1. Maala kaa nukele yɛi ə ḡɛti kɛ nɔi ḡḡḡ tɛtəḡḡ laa kpaalɛ mɛi, ə pɛlima ə dḡḡ kulo.

2. Maala kaa nukele yɛi bɛlihɛn, ḡulohɛn, maa ə kḡḡḡ.

Dɔn ḡoo bouhwwɛɛ kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yɛi, ə ḡɛtikɛ, yɛ dɔn ḡoonḡaa ɲɛi bɔ di lɛ di kpaalɛ mɛi.

Dɔn ḡoo bouhwwɛɛ kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpɛli ḡɛti kaama kɲḡḡḡ yii hu. Maahḡḡḡḡ ḡḡḡḡḡ yii ti bə a pɛli ḡḡḡ nukan naa laakuloi a nele.

2. Tḡḡi gaa nu yɛi yɛnɛyii hu da ḡḡḡ lɛḡḡḡḡ laa, maala kele ḡḡḡḡḡ ɲɛn lɔ gaama, ya baa a mɛlaa diwɛi kəḡḡḡḡ, kɲḡḡḡ yii hu yi hulu mɛni hwə laa.

3. Maala ḡaa ti da lɛḡḡḡḡḡ ḡaa ti, ḡɛ pɛlɛ hwa pɛli kɛi a juwu takpɛli yi yɛnɛ kele puɔ ḡɛba hwə mo li.

Dɔn ḡoo bouhaaba 30

Kpalɛ ta kɛli hwə laa yi a pɛli dɔn ḡaa ɲɛi maamɛni piliju, yɛ nu ḡḡḡ tḡḡ gaa ɲɛi yɛnɛyii hu da ḡḡḡ lɛḡḡḡḡ laa kuloi ɲɛi: yɛ ə kɛ a lɔi, a kɲḡḡ, ə make ḡu tɛitɛi.